

ŠAJĀ NUMURĀ:

- Makšķerniek, piedalies aptaujā! Mums ir svarīgs tavs viedoklis! 3
- Rod vienu no roņu problēmas risinājumiem 4
- Apaļais jūrasgrundulis – drauds vai iespēja piekrastes zvejai 6
- Pavasaris – reņģēdāju laiks 8

AKTUALITĀTES

Foto: Iveta Tomšone

Pavasaris ir laiks, kad visā piekrastē notiek reņģu zveja stāvvados. Šogad piekrastes zvejniekiem pārāk silto laikapstākļu dēļ labi reņģu lomi bija līdz maija vidum, mēneša beigās šo zivju piekrastes ūdeņos palika visai maz, tās devās vēsāka ūdens meklējumos Rīgas līča vidienē. Taču “Reņģēdāju festivāla” norisei Salacgrīvā reņģu pietika. Par festivālu lasiet 8. lappusē.

JAUNAS PRASĪBAS ZVEJAS PRODUKTU IZSEKOJAMĪBĀ

Latvijas Zemkopības ministrijas speciālisti skaidro jaunās zvejas un jūras akvakultūras produktu izsekojamības kontroles prasības. Tās stājas spēkā 2018. gada 1. jūnijā un nosaka produktu elektronisko izsekojamību tirgū un datu par darbībām ar produktiem ievadīšanu informācijas sistēmā.

1. Kas ir zvejas produktu izsekojamība?

Zvejas un jūras akvakultūras produktu (turpmāk – zvejas produkti) izsekojamības kontroles prasības nosaka Padomes Regula (EK) Nr. 1224/2009. Šī kontrole iekļauj arī tādus posmus kā zvejas produktu svēršana, pirmā pārdošana, transportēšana, pārņem-

šana un visu zvejas un akvakultūras produktu partiju izsekojamība.

Regula Nr. 1224/2009 paredz, ka katra dalībvalsts ir atbildīga par to, lai tās teritorijā visos zvejas produktu tirdzniecības posmos no pirmās pārdošanas līdz mazumtirdzniecībai, tostarp transportēšanā, tiktu kontrolēta Kopējās zivsaimniecības politikas regulas noteikumu piemērošana. Regula paredz, ka dalībvalstis nodrošina, lai to operatoru rīcībā, kuri darbojas ar zvejas produktiem, ir sistēmas un procedūras operatoru identifikācijai un datu ievadei par zvejas produktu partiju piegādi konkrētām personām.

Izsekojamības sistēmas darbība ir noteikta Ministru kabineta 2018. gada 20.

februāra noteikumos Nr. 94 “Nozvejoto zivju izkraušanas kontroles un zivju tirdzniecības un transporta objektu, kā arī noliktavu un ražošanas telpu pārbaudes kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr. 94).

2. Uz ko attiecas elektroniskā zvejas produktu izsekojamība?

Zvejas produktu elektroniskās izsekojamības prasības attiecas uz visiem Latvijas kuģu nozvejotajiem produktiem, kas ir izkrauti Latvijas ostās.

Noteikumi Nr. 94 paredz, ka norma par zvejas produktu elektronisko izsekojamību tirgū un datu par darbībām ar zvejas produktiem ievadīšanu informācijas sistēmā stājas spēkā 2018. gada 1. jūnijā. **►2. lpp.**

► 1. lpp.

Jāņem arī vērā, ka Noteikumu Nr. 94 prasība par elektroniskās zvejas produktu izsekojamību nodrošināšanu neatceļ marķējuma prasības atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes regulai (ES) Nr. 1379/2013.

3. Kāpēc nepieciešama darbību ar zvejas produktiem elektroniskā reģistrācija?

2015. gadā izveidotā un līdz šim spēkā esošā zvejas produktu izsekojamības sistēma balstījās uz papīra formā aizpildītiem dokumentiem. Uz nepieciešamību ieviest elektroniskās izsekojamības sistēmu norādīja Eiropas Komisija, konstatējot, ka uz papīra dokumentiem balstīta izsekojamības sistēma nav uzskatāma par efektīvu. Tāpat bija skaidrs, ka arī operatoriem daudzo papīra formā paredzēto dokumentu noformēšana radīja ievērojamu administratīvo slogu. Tas bija iemesls, kāpēc ļoti daudzos gadījumos dokumenti vispār netika noformēti, kas bija klajš Eiropas Savienības normatīvo aktu pārkāpums. Tāpēc, lai novērstu šo trūkumu un nodrošinātu efektīvu zvejas produktu izsekojamības sistēmu Latvijā, Zemkopības ministrija uzsāka darbu pie elektroniskās izsekojamības sistēmas izstrādes un ieviešanas. Zemkopības ministrijas valsts informācijas sistēma "Latvijas zivsaimniecības integrētā kontroles un informācijas sistēma" (turpmāk – LZIKIS) tika papildināta ar elektroniskās izsekojamības nodrošināšanai nepieciešamajiem elementiem.

4. Kas ir zvejas produktu partija?

Padomes Regulas (EK) Nr. 1224/2009 nosaka, ka visas zvejas un akvakultūras produktu partijas no nozvejas vai ieguves līdz mazumtirdzniecības vietai ir izsekojamas visos ražošanas, pārstrādes un izplatīšanas posmos.

Padomes Regulas (EK) Nr. 1224/2009 izpratnē **partija** ir konkrētas sugas zvejas un akvakultūras produktu daudzums, kas sagatavots vienā un tajā pašā veidā un ir iegūts vienā un tajā pašā attiecīgajā ģeogrāfiskajā apgabalā, un ar viena un tā paša zvejas kuģa vai zvejas kuģu grupas darbību, vai vienu un to pašu akvakultūras ražošanas vienību.

Komisijas ieskatā regulas kontekstā ar jēdzienu "kuģu grupa" domāta zivju ieguve ar vairākiem zvejas kuģiem, ja tiek lietots viens zvejas rīks, piemēram, dvīņu tralis.

5. Kā veidojas zvejas produktu partija?

LZIKIS, saņemot nozvejas datus no Elektroniskā zvejas darbību reģistrācijas un ziņošanas sistēmas (ERS), automātiski izveido partijas un piešķir tām identifikācijas numurus (kvadrātkodus).

Savukārt par nozvejām, kuras saskaņā ar Noteikumiem Nr. 94 var tikt reģistrētas zvejas žurnālā papīra formā, LZIKIS automātiski izveido partijas un piešķir tām identifikācijas numurus (kvadrātkodu – skat. attēlā), pamatojoties uz pirmā pirkuma zīmes datiem, kurus LZIKIS ievada pirmais pircējs.

6. Kādi ir zvejnieka pienākumi izsekojamības nodrošināšanā?

Salīdzinot ar iepriekš spēkā esošām prasībām, nav notikušas izmaiņas nozvejas un izkraušanas datu iesniegšanas kārtībā, t.i.:

- Piekrastes zvejnieki zvejas žurnālu aizpilda papīra formā un nodod tos Valsts vides dienestam;
- Zvejnieki, kas zvejo aiz piekrastes ūdeņiem, zvejas datus elektroniski ievada ERS.

Zvejniekiem jāņem vērā, ka zvejas produktus atļauts pārdod tikai LZIKIS reģistrētiem pirmajiem pircējiem, izņemot gadījumus:

- ja produktus pārdod galapatērētājiem un produktu daudzums nepārsniedz 30 kilogramu no viena zvejas reisa;
- ja produkti tiek iegādāti valsts īstenojamiem pētījumiem un analīzēm;
- ja produktu pirmā pirkšana notiek ārpus Latvijas un pircējs ir reģistrēts attiecīgajā valstī.

Gadījumā, ja zvejnieks zivis pēc izkraušanas transportē līdz to pārdošanai uz citu vietu, viņam ir jāaizpilda **LZIKIS Transportēšanas dokuments**. Pēc tam, kad tas ir izdarīts, kravai var

arī nepievienot Noteikumu Nr. 94 5. pielikumā norādīto transportēšanas dokumentu papīra formā, jo tas jau ir elektroniski reģistrēts sistēmā.

Gadījumā, ja zivis pēc izkraušanas vai transportēšanas uzreiz netiek pārdotas, **zvejnieks** aizpilda **LZIKIS Pārņemšanas deklarāciju** (deklarācijā papildus informācijai par nozveju tiek norādīts uzņēmums un adrese, kurā zivis tiek uzglabātas).

LZIKIS paredz zvejniekiem reģistrēt arī zivju šķirošanas un zivju apstrādes darbības, jo šādā veidā notiek izmaiņas ar sākotnējām zvejas produktu partijām, un tas ir svarīgi izsekojamības nodrošināšanai.

Pēc zivju pircēja pieprasījuma zvejniekam ir arī pienākums sniegt zivju pircējam atbilstošus datus (piemēram, kopā ar zvejas kuģa/laivas nosaukumu iesniegt tā izsaukuma signālu, zvejas licences numuru un darbības termiņu, kapteiņa uzvārdu un parakstus, kā arī datus par pārkraušanas darbībām u. c.), kas tam ir jānodrošina nozvejas sertifikāta pilnīgai aizpildīšanai zvejas produktu eksporta gadījumā.

7. Kādi ir zivju pirmo pircēju pienākumi izsekojamības nodrošināšanā?

Salīdzinot ar iepriekš noteikto, nemainās zivju pirmo pircēju reģistrācijas kārtība. Kā līdz šim, lai saņemtu zivju pircēja reģistrācijas apliecību, pretendents iesniedz Zemkopības ministrijā iesniegumu zivju pircēja reģistrācijai (Noteikumu Nr. 94 2. pielikums). Zemkopības ministrija mēneša laikā to izvērtē un, ja pretendents atbilst prasībām un nepastāv reģistrācijas apliecības izsniegšanas atteikuma nosacījumi, Zemkopības ministrija reģistrē zivju pircēju LZIKIS

Foto: no SIA "Vergī" arhīva

Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs,
Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag., Ozolnieku nov.,
LV-3018, tālr. 63050220, admin@llkc.lv, zivjutikls@llkc.lv

WWW.LLKC.LV
WWW.LAUKUTIKLS.LV/ZIVJUTIKLS

un izsniedz zivju pircēja reģistrācijas apliecību, kā arī piešķir LZIKIS lietotāja identifikatoru un sākotnējo paroli.

Zivju svēršanu, kā līdz šim, veic zivju pirmais pircējs vai persona, kas atbildīga par produktu glabāšanu vai transportēšanu pirms to pirmās pirkšanas.

Zivju pirmais pircējs, kā līdz šim, pirmā pirkuma darījumu reģistrē LZIKIS.

LZIKIS paredz zivju pirmajiem pircējiem reģistrēt arī šķirošanas, apstrādes, pārdošanas, eksporta un citus darījumus, lai tiktu nodrošināta pilnīga zvejas produktu izsekojamība to aprites procesā.

Pirmais zivju pircējs nodrošina identifikācijas numura (kvadrātka) uzskatāmību un pieejamību pie zivju produktu partijām.

Kad pirmais zivju pircējs pārdod tālāk produktu partiju, tas ievada pārdošanas datus LZIKIS, bet nākamais pircējs tos apstiprina.

8. Kādi ir pārējo operatoru pienākumi darbībā ar zvejas produktu partijām un to izsekojamības nodrošināšanā?

Padomes Regulas (EK) Nr. 1224/2009 izpratnē **operators** ir persona, kas veic jebkuru no darbībām, kas saistītas ar jebkuru posmu zvejas un akvakultūras produktu ražošanā, apstrādē, tirdzniecībā, izplatīšanā un mazumtirdzniecībā.

Operatori ievada LZIKIS datus par visām darbībām ar partijām (t. sk. pārdošanu, šķirošanu, apstrādi, eksportu un citiem darījumiem).

Operatori nodrošina identifikācijas numura (kvadrātka) uzskatāmību un pieejamību pie partijām visos produkta aprites posmos.

Ja partija tiek sadalīta vai apvienota, operatori noņem iepriekšējo partijas identifikācijas numuru (kvadrātka) un pievieno tai jaunu LZIKIS ģenerētu identifikācijas numuru (kvadrātka).

Operatoram jāspēj uzrādīt partija un tai pievienotais identifikācijas numurs (kvadrātka), kas ir skaidri uzskatāms un salasāms.

9. Kā saņemt pieeju LZIKIS sistēmai?

Visiem operatoriem, kuri veic darbības ar produktu partijām, jāsaņem LZIKIS lietotāja tiesības.

Operatori iesniedz iesniegumu Zemkopības ministrijā vai elektroniski LZIKIS un e-pastā saņem lietotājvārdu un paroli.

10. Kā pievienot partijai tās identifikācijas numuru (kvadrātka)?

Nav noteiktas tehniskās prasības identifikācijas numura (kvadrātka) izmēram, izdrukas veidam, novietošanai, piestiprināšanai utt., taču operatoram jāspēj uzrādīt partija un tai pievienotais identifikācijas numurs (kvadrātka), kas ir skaidri uzskatāms un salasāms.

11. Kādos gadījumos ir atļauts izsekojamības dokumentus pildīt papīra formā, kā līdz šim?

Ja tehnisku iemeslu dēļ nav iespējams ievadīt datus sistēmā, attiecīgos dokumentus sagatavo un iesniedz papīra formā, par to informējot Valsts vides dienestu. Dokumentu veidlapas, to aizpildīšanas un iesniegšanas kārtība un termiņi ir noteikti MK noteikumu Nr. 94 pielikumos.

12. Kad izsekojamība beidzas?

Produktu izsekojamība tirgū un tālāka datu reģistrācija LZIKIS beidzas, ja:

- partiju realizē mazumtirdzniecības vietā (*LZIKIS norāda mazumtirdzniecības vietas nosaukumu, adresi, kā arī partijai pievieno vai elektroniski nosūta informāciju galapatērētājiem*);
- partiju eksportē (*izsekojamības sistēmas izpratnē eksports ir partijas izvešana no Latvijas*);
- partiju izmanto apstrādei, lai ražotu produktus ar Kombinētās nomenklatūras

Nr. 1604 un 1605 (konservi, preservi);

- partija tiek izņemta nepārtikas izmantošanai.

13. Kādi normatīvie akti nosaka prasības attiecībā uz zvejas produktu izsekojamības nodrošināšanu?

• Ministru kabineta 2018. gada 20. februāra noteikumi Nr. 94 "Zivju izkraušanas kontroles un zivju tirdzniecības un transporta objektu, noliktavu un ražošanas telpu pārbaudes noteikumi";

• Padomes 2009. gada 20. novembra Regula (EK) Nr. 1224/2009, ar ko izveido Kopienas kontroles sistēmu, lai nodrošinātu atbilstību kopējās zivsaimniecības politikas noteikumiem, un groza Regulas (EK) Nr. 847/96, (EK) Nr. 2371/2002, (EK) Nr. 811/2004, (EK) Nr. 768/2005, (EK) Nr. 2115/2005, (EK) Nr. 2166/2005, (EK) Nr. 388/2006, (EK) Nr. 509/2007, (EK) Nr. 676/2007, (EK) Nr. 1098/2007, (EK) Nr. 1300/2008 un (EK) Nr. 1342/2008, un atceļ Regulas (EEK) Nr. 2847/93, (EK) Nr. 1627/94 un (EK) Nr. 1966/2006 (turpmāk – regula Nr. 1224/2009);

• Komisijas 2011. gada 8. aprīļa Īstenošanas regula (ES) Nr. 404/2011, ar kuru pieņem sīki izstrādātus noteikumus par to, kā īstenojama Padomes regula (EK) Nr. 1224/2009, ar ko izveido Kopienas kontroles sistēmu, lai nodrošinātu atbilstību kopējās zivsaimniecības politikas noteikumiem (turpmāk – regula Nr. 404/2011);

• Padomes 2008. gada 29. septembra Regula (EK) Nr. 1005/2008, ar ko izveido Kopienas sistēmu, lai aizkavētu, novērstu un izskaustu nelegālu, neregistrētu un neregulētu zveju, un ar ko groza regulas (EEK) Nr. 2847/93, (EK) Nr. 1936/2001 un (EK) Nr. 601/2004, un ar ko atceļ regulas (EK) Nr. 1093/94 un (EK) Nr. 1447/1999 (turpmāk – regula Nr. 1005/2008). **ZI**

WWW.LLKC.LV
WWW.LAUKUTIKLS.LV/ZIVJUTIKLS

Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs,
Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag., Ozolnieku nov.,
LV-3018, tālr. 63050220, admin@llkc.lv, zivjutikls@llkc.lv

MAKŠĶERNIEKU APTAUJA

APTAUJA

MAKŠĶERNIEK, PIEDALIES APTAUJĀ!

MUMS IR SVARĪGS TAVS VIEDOKLIS!

LLKC pēc Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas ierosinājuma veic makšķernieku aptauju. Aptaujas mērķis ir iegūt informāciju par makšķernieku paradumiem, interesēm, lomiem un zivju populāciju Latvijas ūdenstilpēs.

Iegūtie dati tiks izmantoti zinātniskiem mērķiem Pār-

tikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskajā institūtā "BIOR" un turpmākai makšķerēšanas politikas pilnveidošanai.

Anketu iespējams aizpildīt elektroniski: www.makskeresanaskarte.lv

Saite: <https://www.visidati.lv/aptauja/1358215518/>

PIEKRASTES ZVEJA

ROD VIENU NO RONU PROBLĒMAS RISINĀJUMIEM

Iepazīstinām ar LLKC un sadarbības partneru paveikto nopietnākās piekrastes zvejnieku problēmas risināšanai – roņu nodarīto postījumu lomēm un zvejas rīkiem mazināšanai.

Uzsākot darbu LLKC, kopā ar pašvaldības pārstāvjiem tikos ar Carnikavas novada zvejniekiem, kuri zvejo gan jūras piekrastē, gan iekšējos ūdeņos. Uz jautājumu, kas traucē veiksmīgu uzņēmējdarbību, kā galveno problēmu zvejnieki norādīja roņu nekontrolēto izplatību Baltijas jūrā un to nodarītos postījumus. Ne mazāk svarīgs faktors ir arī piesārņojums un malu zvejnieku kaitnieciskā rīcība.

Lai apzinātu roņu postījumu apjomu un meklētu problēmas risinājumus, tika sākts darbs un izpētīts, kāda ir situācija jūras piekrastē un kādi varētu būt iespējamie risinājumi. Apstiprinājās fakts, ka katru gadu pelēko roņu skaits Baltijas jūrā strauji palielinās, un roņi barības meklējumos apgūst aizvien jaunas teritorijas. Latvijā netiek veikts regulārs roņu populācijas monitoringa, bet dati tiek iegūti no Baltijas jūras vides aizsardzības komisijas apkopojuma. Par roņu darbības aktivitātes palielināšanos var spriest, veicot arī nevēlamās piezvejas datu analīzi. Somijas un Igaunijas pētnieki novērtējuši roņu piezveju dažādos Baltijas jūras reģionos, un Rīgas jūras līča apgabalā novērota maksimāla roņu piezveja, kas liecina par roņu koncentrēšanos.

Analizējot pētījumā iegūtos datus, kā arī izvērtējot roņu radītos ekonomiskos zaudējumus, Baltijas jūras valstīs izstrādāti un aprobēti vairāki roņu – zvejnieku konflikta risinājumi. Somijas, Zviedrijas un Igaunijas zvejniekiem izsniedz ierobežotu licenču skaitu pelēko roņu medībām, taču kvota netiek pilnībā apgūta, jo roņu medību process ir sarežģīts, kā arī pieprasījums pēc roņu ādām un taukiem ir neliels.

Viens no efektīvākajiem pasaulē atzītajiem roņu nodarīto zaudējumu mazināšanas risinājumiem ir zemūdens akustisko raidītāju (ZAR) izvietošana pie zvejas rīkiem, kas ļauj atbaidīt roņus no loma un samazināt tiešos un

ZAR testēšana Daugavā, attēlā redzams G. Kuļikovskis

netiešos zaudējumus. Daudzos avotos tika atzīmēts, ka tirgū pieejamo ZAR izmantošana, neskatoties uz potenciāliem ieguvumiem, Latvijas zvejniekiem nav ekonomiski izdevīga to augstās cenas dēļ. Tāpat var izrādīties, ka pat visa nepieciešamā aprīkojuma iegāde vietējiem zvejniekiem neļaus atrisināt roņu nodarīto postījumu problēmu Latvijā zvejniecības apstākļu īpatnību dēļ. Minētie faktori radīja nepieciešamību izveidot Latvijas apstākļiem piemērotus ZAR, kuriem būtu ne tikai zemākas iegādes izmaksas un paplašināta funkcionalitāte, bet tie arī tiktu pielāgoti vietējo zvejnieku prasībām, nodrošinot augstāku darbības efektivitāti.

Aicinājumam izveidot šādu roņu atbaidītāju atsaucās Rīgas tehniskās universitātes Radioelektronikas institūta zinātnieki Artūrs Āboltniņš, Māris Zeltiņš, Māris Tērauds un Dmitrijs Pikuļins. Lauku atbalsta dienests atvēra atbilstošu atbalsta pasākumu, piešķirot finansējumu. RTU zinātniekiem palīdzību sniedza arī Latvijas Zvejnieku federācijas vadītājs Ēvalds Urtāns,

un tapa projekta pieteikums “Paplašinātās funkcionalitātes lieljaudas zemūdens akustiskā raidītāja izstrāde roņu nodarīto postījumu samazināšanai Latvijas piekrastes zvejā”.

Projekta īstenošanas gaita

Aicināju uz sarunu Rīgas tehniskās universitātes Radioelektronikas institūta projekta zinātnisko vadītāju Dmitriju Pikuļinu.

– Kas motivēja pieņemt sadarbības piedāvājumu no LLKC?

– Jau sākumā LLKC piedāvātā tēma šķita interesanta, jo bez zinātniskā aspekta ļāva risināt konkrētu, ļoti aktuālu tautsaimniecības problēmu. Sākotnēji šķita, ka visām pastāvošajām problēmām lielie ražotāji ir izveidojuši atbilstošus veiksmīgus un gadiem pārbaudītus risinājumus. Iedziļinoties problēmā, izrādījās, ka tirgū ir tikai daži risinājumi, kuriem piemīt būtiski trūkumi, kas neļauj tos izmantot vai manāmi ierobežo to pielietojumu Latvijas zvejniekiem:

* viens no noteicošiem faktoriem, protams, ir cena – ap 8000–10 000 eiro, turklāt piegādāta tiek tikai kaste ar signāla ģeneratoru, un zvejniekiem pašiem jābūvē plosti, jānodrošina barošana (akumulators, lādētājs, saules panelis utt.);

* pastāvošās sistēmas izstrādātas pirms daudziem gadiem, un saskaņā ar pēdējo gadu pētījumiem daudzu sistēmu ģenerētie signāli atrodas ārpus roņu dzirdes diapazona.

Tāpēc radās ideja izveidot efektīvāku sistēmu ar daudz plašāku funkcionalitāti, kas balstītos uz mūsdienu shēmatēhniskiem risinājumiem un jaunākiem zinātniskiem atklājumiem. Komandā izdevās sadalīt pienākumus tā, lai ieinteresētu katru no iesaistītajiem pētniekiem ar jauniem izaicinājumiem.

– Ar ko sākt īstenošanas procesu?

– Vispirms iepazīnāties ar jau esošo risinājumu, kas tiek izmantots Latvijā. Kopā ar LLKC pārstāvi aizbraucām pie KS “Vecdaugava” zvejniekiem, lai novērtētu, kā dzīvī izskatās tirgū pieejams produkts un kādā veidā tas tika pielāgots mūsu apstākļiem.

► 5. lpp.

◀ 4. lpp.

Secinājums bija par labu projekta izvirzītajiem mērķiem, – ar visu savu ierobežoto funkcionalitāti zvejniekiem piegādātais produkts prasīja milzīgas pūles, adaptējot to piekrastes zvejnieku vajadzībām. Tika uzbūvēts plosts uz pontoniem, ierīkoti akumulatori, saules panelis ar lādētājiem utt.

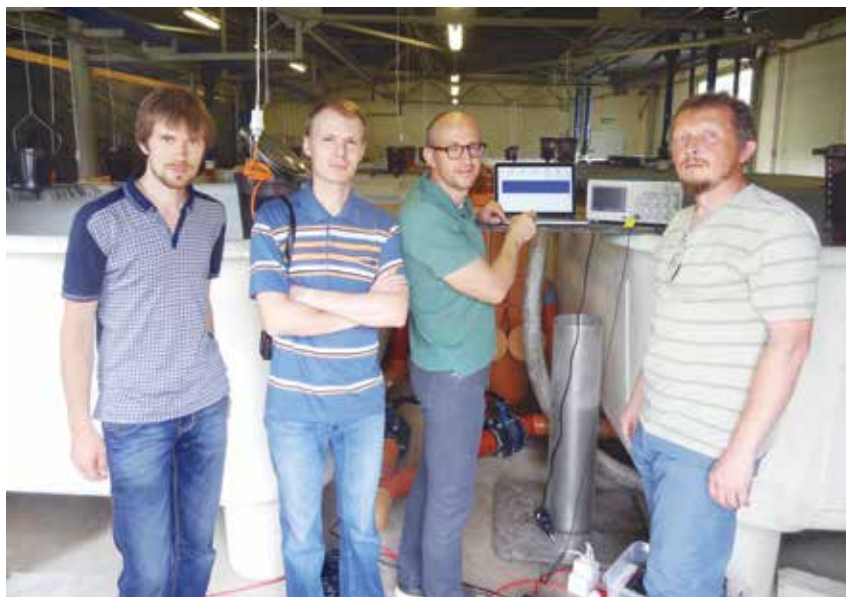
– Carnikavā pagājušā gada septembrī notika LLKC organizētais seminārs par Rīgas jūras līča piekrastē izmantojamo zvejas rīku un roņu līdzaspastāvēšanu, kurā piedalījās Rīgas jūras līča piekrastes zvejnieki no Kolkas līdz Kuivižiem. Vai šis pasākums palīdzēja darbā pie ZAR izveidošanas?

– Viens no neatņemamiem iekārtas izstrādes nosacījumiem bija pastāvīga kontakta uzturēšana ar zvejniekiem un viņu interešu pārstāvjiem. Tas ļāva pētniekiem, kas galvenokārt orientējas elektronisko sistēmu izstrādē, novirzīties no pareizā “kurša” un veikt projekta plānoto rezultātu aprobāciju, iekārtas parametru un konstrukcijas pielāgošanu reāliem apstākļiem.

Mīnētais seminārs sniedza būtisku ieguldījumu projekta attīstībai un ļāva iekonomēt daudz vērtīga laika, nepieļaujot daudzas projektēšanas kļūdas. Seminārs tika organizēts laikā, kad notika aktīvs darbs pie prototipa izstrādes, līdz ar to radās daudz praktisko jautājumu, uz kuriem bija iespējams saņemt atbildi no potenciālajiem izstrādājamās iekārtas lietotājiem. Piemēram, tieši šī semināra laikā tika noskaidrots, ka droša iekārtas izvietošana uz plostas piekrastē nav īstenojama, un jāmeklē citas alternatīvas.

– **Kādas bija grūtības, labākie risinājumi īstenošanas procesā?**

– Viens no svarīgākajiem aspektiem akustiskā raidītāja izbūves procesā ir atbilstošo signālu ģenerēšana, kas efektīvi iedarbotos uz roņiem. Tika izpētīti līdzšinējie risinājumi, kā arī jaunākie zinātniskie raksti par roņu dzirdes īpatnībām. Izrādījās, ka esošos analogos lietotie signāli potenciāli spēj ietekmēt nevis tikai roņus, bet arī atbaidīt zivis! Ziemeļeiropas valstīs to var atļauties, – zivis tiek audzētas slēgtas fermās un tām nav kur sprukt, ar laiku tās pierastu pie periodiskiem “fona trokšņiem”. Tomēr mūsu piekrastes zvejniekiem zivis ir jādabū tiklā, nevis jāatbaida. Līdz ar to ķē-

Zinātnieki ZA “Tome” izmēģinājumos (no kreisās): M. Tērauds, D. Pikulins, A. Āboltiņš un M. Zeltiņš

rāmies klāt specifisko signālu izpētei, kas vismazāk kaitētu zivīm, un tāds risinājums tika atrasts. Veiksmīgi pierādījām mūsu hipotēzi, veicot testēšanu Tomes zivju audzētavā.

Viens no efektīvākajiem risinājumiem ir zemūdens akustisko raidītāju izvietošana

Nākamais izaicinājums bija izdomāt, kāda būs elektronikas izvietošana platforma jūrā. Pirmais variants, pie kā diezgan ilgi pieturējāmies, bija tas pats plosts. Tomēr izrādījās, ka šāda tipa konstrukcija spēj stabili uzturēties upē, bet jūrā apgāžas pat pie nelieliem viļņiem. Šinī posmā iesaistījām projektā mūsu RTU Dizaina fabrikas speciālistus. Guntis Kuļikovskis ļoti īsā laikā, balstoties uz mūsu definētām specifikācijām, izstrādāja akustiskajam raidītājam jaunu korpusu, – esošā iterācijā tas līdzinās pludiņam/bojai, un ir cerības, ka parādīs labu dinamiku piekrastē.

– **Kad plānojat pabeigt projektu?**

– Projekta oficiālais noslēgums, kad jāatskaitās par rezultātiem, ir līdz šāgada 31. decembrim. Elektronikas darbība tika testēta laboratorijā un arī Daugavā – Ķīpsalā. Pagaidām netika

konstatētas būtiskas novirzes no projektā definētās specifikācijas, līdz ar to nākamais posms ir testēšana jūrā. Sākumā veiksīm pilottestēšanu dažu dienu garumā – salīdzināsim lomu ar/bez akustiskā raidītāja, novērtēsim aparātūras uzvedību piekrastē. Tad vasarā īstenošim plašāku testēšanas plānu vairākās vietās, novērtējot arī roņu pierašanu pie mūsu iekārtas ģenerētajiem signāliem.

– **Kādas darbības paredzētas pēc prototipa veiksmīgiem izmēģinājumiem?**

– Pēc pirmā prototipa palaišanas jau esošā stadijā parādās daudz dažādu ideju par iespējamiem uzlabojumiem gan elektronikā, gan programmatūrā, gan arī mehānikā. Pēc izmēģinājumiem jūrā noteikti parādīsies vēl garāks saraksts ar optimizācijas iespējām. Kas attiecas uz darbībām pēc projekta noslēguma, tad šis jautājums pagaidām paliek atklāts, jo ir saistīts ar daudzām juridiskām niansēm, kas jāievēro, izstrādājot Eiropas projektus. Tomēr mēs darīsim visu no mums atkarīgo, lai mūsu inovatīvā izstrāde nonāktu daudzu Latvijas zvejnieku saimniecībās un kļūtu par drošu palīgu cīņā ar negaidītiem viesiem – lomu postītājiem. **ZI**

Jānis KRAVALIS,
Valsts Zivsaimniecības
sadarbības tīkla konsultants
e-pasts:
janis.kravalis@llkc.lv
tālrs. 27763321

PIEKRASTES ZVEJA

Apālais jūrasgrundulis

Foto: Elīna Krosņņa

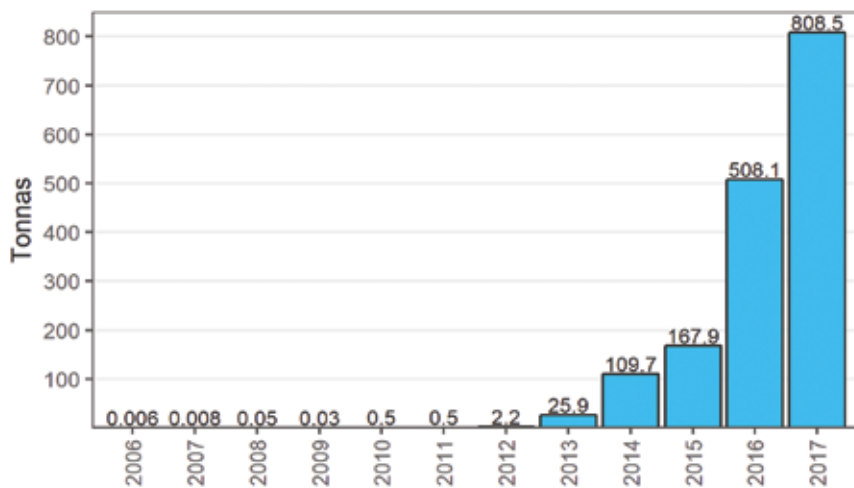
APĀLAIS JŪRASGRUNDULIS – DRAUDS VAI IESPĒJA PIEKRASTES ZVEJAI

Apaļais jūrasgrundulis ir nemainīga aktualitāte pēdējos gados Baltijas jūras piekrastē. Sākumā zvejnieki to uzskatīja par problēmu un apdraudējumu tradicionālajām piekrastes zivju sugām. Bet pēdējos gados tā ir papildu zvejas iespēja atsevišķos piekrastes rajonos. Vai draudi pazuduši?

Šajā rakstā apkoposim Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta “BIOR” pētījumus, kas veikti Valsts pētījumu programmas “Evident” un līguma ar Zemkopības ministriju “Zivju resursu izpēte, izmantošanas regulēšana un atražošana” ietvaros.

Bioloģija

Apālais jūrasgrundulis (*Neogobius melanostomus*) ir bentiska jūrasgrundulu dzimtas jūras, iesāļūdeņu vai saldūdens zivs. Sugas dabiskais izplatības areāls atrodas Azovas, Melnās un Kaspijas jūras reģionā. Tiek uzskatīts, ka šī zivs ir izplatījies ārpus tās dabiskā areāla galvenokārt ar kuģu balasta ūdeņiem. Baltijas jūrā pirmoreiz konstatēts Polijā 1990. gadā un palēnām izplatījies visā Baltijas jūras reģionā, un tiek uzskatīts par vienu no galvenajām svešzemju sugām Baltijas jūrā.

1. attēls. Apāļā jūrasgrundulu rūpnieciskā nozveja Latvijas piekrastē (tonnas)

Apālais jūrasgrundulis ir lielākā Latvijā sastopamā jūrasgrundulu suga, – tā garums var sasniegt 30 cm un masa pārsniegt 250 g. Lielākos izmērus sasniedz tēviņi. Tiem nārsta laikā raksturīgs ļoti tumšs, gandrīz melns krāsojums, lai gan ir sastopami arī izmēros nelieli tēviņi, kuru ārējais izskats un krāsojums atgādina māfītes. Nārsta sezona ilgst no aprīļa līdz septembrim. Latvijas piekrastē novērots dzīves ilgums līdz septiņiem gadiem.

Baltijas jūras augstā produktivitāte un iesāļais ūdens ir ļoti piemērota vide apaļajam jūrasgrundulim, par ko

liecina tā palielinātie izmēri un garāks dzīves ilgums, salīdzinot ar dabisko izplatības areālu. Augstākā apaļo jūrasgrundulu koncentrācija ir novērota 10–15 m dziļumā ar akmeņainu un jauktu grunti, to blīvumam sasniedzot līdz pat trim zivīm uz kvadrātmetru.

Ziemas sezonā pārvietojas uz dziļākiem jūras rajoniem un ir sastopams līdz aptuveni 60 m dziļumam.

Barības ziņā apaļais jūrasgrundulis ir ļoti elastīgs un barojas ar dažādiem attiecīgajā vidē pieejamiem barības objektiem.

► 7. lpp.

Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs,
Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag., Ozolnieku nov.,
LV-3018, tālr. 63050220, admin@llkc.lv, zivjutikls@llkc.lv

WWW.LLKC.LV
WWW.LAUKUTIKLS.LV/ZIVJUTIKLS

6. lpp.

Tomēr iecienītākie ir moluski – ziemeļu ēdamgliemenes un Baltijas plankangliemenes, kā arī sānpeldes. Barības sastāvs ir atkarīgs gan no zivju izmēra, gan no barības objektu sastopamības konkrētajā vietā. Gadījumos, kad ir pieejamas ziemeļu ēdamgliemenes, galvenokārt barojas ar tām. Vietās, kur ir novērojama augsta apaļo jūrasgrunduļu koncentrācija, to barības patēriņš var pārsniegt ziemeļu ēdamgliemeņu produkciju, ilgtermiņā izraisot gliemeņu biomasas samazināšanos. Ziemeļu ēdamgliemenes ir nozīmīga Baltijas jūras ekosistēmas sastāvdaļa. Tās filtrē ūdeni un barojas ar tajā esošo fitoplanktonu un mikroorganismiem. To daudzuma samazināšanās dēļ var pieaugt eutrofikācija un pasliktināties ūdens kvalitāte.

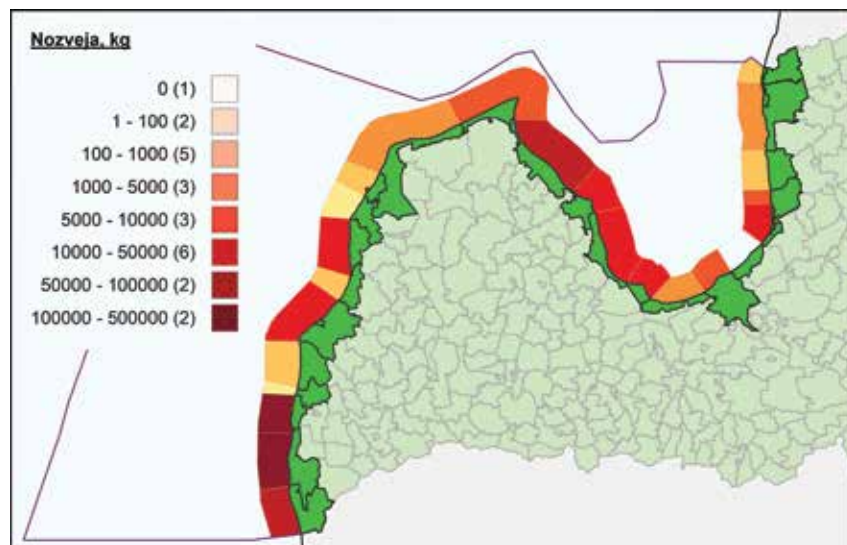
Veiktie pētījumi apliecina, ka barošanās ekoloģijas dēļ apaļais jūrasgrundulis konkurē ar vietējo zivju sugām, kas uzturas piekrastē, piemēram, pleksti un akmeņpleksti, veicinot izmaiņas šo sugu barošanās paradumos.

Arī pats apaļais jūrasgrundulis kalpo par barības objektu tādām plēsīgo zivju sugām kā mencām, akmeņplekstēm un asariem, kā arī zivjēdājiem putniem, tomēr Baltijas jūras piekrastē tam nav daudzskaitlīgu dabisko ienaidnieku. Līdz ar to, visticamāk, tā daudzumu galvenokārt ietekmē pieejamās dzīvotnes, barības bāze un zvejas intensitāte.

Zveja

Latvijas piekrastē apaļais jūrasgrundulis pirmoreiz tika konstatēts 2004. gadā pie Liepājas. Latvijas piekrastes rūpnieciskajā nozvejā pirmoreiz parādījās 2006. gadā, kad nelielā daudzumā (6 kg) tika uzrādīts gan Baltijas jūras atklātās daļas, gan Rīgas līča piekrastes zvejas žurnālos. Līdz 2012. gadam apaļā jūrasgrunduļa daudzums piekrastes nozvejā Latvijā pieauga lēni, kopējai nozvejai nepārsniedzot 550 kg gadā. Straujš pieaugums sākās 2012. gadā, kad nozveja pārsniedza 2 tonnas, savukārt jau gadu vēlāk, 2013. gadā, tā pieauga vairāk nekā desmit reizes un sasniedza nepilnas 26 tonnas. Turpmākajos gados nozveja turpināja strauji pieaugt. 2017. gadā apaļā jūrasgrunduļa nozveja Latvijas piekrastē sasniedza 809 tonnas, padarot apaļo jūrasgrunduli par otru zvejotāko sugu Latvijas piekrastē aiz reņģes (1. attēls).

Apaļā jūrasgrunduļa zvejai ir sezonāls raksturs – lielākā daļa tiek nozve-

2. attēls. Apaļā jūrasgrunduļa nozvejas sadalījums Latvijas piekrastē 2017. gadā (kg)

jota aprīlī, maijā un jūnijā ar pašiem zvejas rīkiem (stāvvasi, murdi, tīkli), kas skaidrojams ar šīs sugas paaugstinātu aktivitāti pavasarī un vasaras sākumā. Pēdējos gados apaļais jūrasgrundulis Latvijā tiek nozvejots gan jūras, gan līča piekrastē, tomēr galvenie nozveju rajoni atrodas jūras atklātās daļas dienvidrietumu daļā – 2017. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, vairāk nekā 70% no apaļā jūrasgrunduļa nozvejas tika nozvejoti uz dienvidiem no Liepājas (2. attēls).

Zvejas pārvaldība

Apaļā jūrasgrunduļa zvejai Baltijas jūrā netiek noteikti nozvejas limiti vai kādi citi centralizēti ierobežojumi, līdz ar to zvejas likumdošanas un populācijas ierobežošanas pasākumi ir katras valsts pārziņā. Latvijā ir viena no lielākajām apaļā jūrasgrunduļa rūpnieciskajām nozvejām Baltijas jūrā.

Lai veicinātu apaļā jūrasgrunduļa nozveju, institūts, sadarbojoties ar piekrastes zvejniekiem, ir izstrādājis vairākus zinātniski pamatotus ieteikumus Zemkopības ministrijai, kas ir tikuši iestrādāti Latvijas likumdošanā. Balstoties uz veiktajiem pētījumiem, visefektīvākā zveja ir pavasarī no aprīļa līdz jūnijam, kad apaļais jūrasgrundulis aktīvi barojas pirms nārsta. Institūta galvenais uzdevums bija izstrādāt zvejas pārvaldības izmaiņas, lai veicinātu apaļā jūrasgrunduļa nozveju, vienlaikus nenodarot ļaunu tradicionālajām piekrastes zivju sugām.

Pašlaik zvejnieki apaļos jūrasgrunduļus drīkst zveidot ar specializētiem apaļā jūrasgrunduļa tīkliem. Tie ir selektīvi, nodrošina lielo apaļo jūrasgrunduļu

nozveju (kam ir augstākā tirgus cena), ļauj operatīvi mainīt zvejas vietu, sekojot zivju migrācijai. Pie mīnusiem jāmin ilgaus zivju izņemšanas laiks no tīkliem.

Otrs zvejas rīks ir specializētais apaļā jūrasgrunduļa murds, ar kuriem, sākot no 2017. gada, zvejnieki no aprīļa līdz jūnijam beigām drīkst zveidot apaļo jūrasgrunduli. Šī zvejas rīka limitu sadalījumu pa pašvaldībām institūts izstrādāja, pielietojot piesardzības pieejas principu, paredzot šī rīka izmantošanas kārtību, lai pēc iespējas selektīvāk zveidotu apaļo jūrasgrunduli un samazinātu citu zivju sugu iespējamo piezveju. Rīku sadalījumu pa pašvaldībām noteica zinātnisko uzskaitu dati, rūpnieciskās nozvejas un apaļajam jūrasgrundulim labvēlīgās jūras dzīvotnes. Jāuzsver, ka minētie zvejas rīki tika izdalīti kā papildus zvejas iespējas, nesamazinot līdzšinējo zvejas rīku skaitu.

Institūts turpina veikt pētījumus par apaļā jūrasgrunduļa zveju Latvijas piekrastē. Aktuālie pētījumu virzieni ir zvejas atšķirības Baltijas jūras atklātās daļas un Rīgas līča piekrastēs un apaļā jūrasgrunduļa zvejas iespējas rudenī.

Apaļais jūrasgrundulis ir jauna suga ne tikai Latvijas piekrastē, bet arī visā Baltijas jūrā. Attīstot šīs sugas nozveju, mums ir jābūt piesardzīgiem, lai nenodarītu ļaunumu vietējām tradicionālajām zivju sugām!

Institūta vārdā pateicamies mūsu sadarbības partneriem – zvejniekiem, kuri devuši nozīmīgu ieguldījumu apaļā jūrasgrunduļa zvejas pārvaldības izstrādē. **ZI**

Didzis Ustups un **Ivars Putnis**, Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts "BIOR"

REPORTAŽA

PAVASARIS – REŅĢĒDĀJU LAIKS

Ceptas, kūpinātas, sautētas, varītas eļļā, saliktas salātos un smērētas uz maizītēm – visdažādākos reņģu pagatavošanas veidus, un ne to vien, apmeklētāji varēja izbaudīt “Reņģēdāju festivālā”, kas jau trešo gadu pēc kārtas maija otrajā pusē notika Salacgrīvā.

Reņģēdāju festivāla idejas autors ir sabiedriskais darbinieks Dzintris Kolāts, kurš jau trešo gadu savā dzimtajā Salacgrīvas pusē apņēmis ik maiju godā ceļ visu un visus, kas saistīti ar reņģēm – gan zvejniekus, gan reņģu ēdājus. Pie pēdējiem pieder arī muzikanti, mājražotāji, amatnieki un visi citi, kas bija sabraukuši Salacgrīvā 20. maijā.

Šopavasara jūra Vidzemes pusē nav bijusi reņģēm pārāk dāsna, taču pavāru maču norisei festivāla laikā un tiem, kas pirmie tika pie zvejnieku laivām rīta pusē un pēc tam arī pēcpusdienā, reņģu pietika. Kam netika, tie varēja doties uz ēdināšanās teltīm baudīt ceptas reņģes un reņģu torti, iepirkt šprotu un citu zivju konservus uzņēmuma “Brīvais vilnis” stendā, kā arī visu dienu līdz pat pusnaktij lustēties par godu reņģei – mazākajai un pagaidām cenas ziņā ikvienam pieejamākajai zivij. **ZL**

Iveta Tomšone, LLKC Apgāda vadītāja

Pavāru maču komanda “Zelta reņģe”: Luīze Birkenberga (no kreisās), Ruta Birkenberga un Dairis Birkenbergs gatavoja reņģu pērli. Šai komandai līdzjutēju bija visvairāk, jo ik reizi, kad no uguns tika nocelta panna ar ceptām reņģēm, tās netika žēlotas nedz konkursa ēdienam, nedz skatītājiem un līdzjutējiem

Foto: Iveta Tomšone

Festivāla laikā rīkotajos “Pavāru mačos” piedalījās 5 ģimenes. Lai gan visu gatavotie reņģu ēdieni profesionālas žūrijas vērtējumā tika atzīti par gardiem, lielāko atzinību izpelnījās komanda “Heringeri” – Ilmārs Medinieks ar sieviņu Lindu, meitu Lauru un dēlu – šefpavāru Markusu. Viņi gatavoja heringerus – ģimenes izgudrotu ātro uzskodu, kuras sastāvā ir reņģe mīklā un četru garšu mērces dažādām gaumēm

Lai gan goda vietā “Reņģēdāju festivālā” ir reņģe un zvejnieki, festivāla organizators Dzintris Kolāts (no labās) saka, – te vieta arī amatniekiem, kas ir tādi paši senā aroda kopēji kā piekrastes zvejnieki. To atzīst arī koka karošu grebējs Laimonis Lapsa no Gulbenes novada

Ražotāju tirgus zonā neiztikt bez Salacgrīvas lielākā uzņēmuma “Brīvais vilnis” produkcijas, – viss uzņēmumā ražotais konservu klāsts par labām cenām bija pieejams ikvienam

Zivju Lapa

SAGATAVOTA

Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra Apgāda Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag., Ozolnieku nov., LV-3018
tāl.: 63050220
Iespējams “UnitedPress Tipogrāfija”
Citējot un/vai pārpublicējot izdevuma “Zivju Lapa” rakstus, atsaucē obligāta. Pārpublicēšanai jāsaņem Apgāda rakstiska atļauja.